

IDEEN OM DET FÆNGSELSLØSE SAMFUND

- en historisk undersøgelse af kriminalitetsproblematiseringer i
Grønland

Af:

Lea Cecilie Brinkgaard, historie

ABSTRACT: Denne artikel undersøger etableringen af Grønlands første fængsel, med udgangspunkt i en opfattelse af historisk kontinuitet mellem koloniale og postkoloniale samfund, samt et Michel Foucault-inspireret problematiseringsperspektiv. På baggrund af en analyse af Den grønlandske retsvæsenkommissions betænkning fra 2004, identificeres dels kontinuitet, der er knyttet til kulturforestillinger om den koloniserede "anden", men også brud, der knytter an til en mere kontemporær ansvarliggørelses-problematisering. Således konkluderer artiklen, at etableringen af det første fængsel i Grønland, afspejler en kriminalitetsproblematisering, der både bærer præg af partikulære såvel som universelle kulturopfattelser.

NØGLEORD: Grønland, fængsel, (post-)koloni, problematisering

Indledning

I 2018 forventes Grønlands første officielle fængsel at slå dørene op, og indtil da, har Grønland været et fængselsløst samfund. Frem for at afsone i fængsler, har de

grønlandske dømte afsonet i åbne anstalter, der skulle resocialisere gerningsmanden ved at bevare dennes tilknytning til det omkringliggende samfund (Lauritsen 2014: 35).

På trods af denne åbne straffepraksis, der vægter gerningsmandens genindtrædelse i samfundet, har Grønland i dag, paradoksalt nok, alligevel rekord mange indespærringer. Ifølge International Centre of Prison Studies' liste over fangetal globalt set, placerede Grønland sig i 2014, med 241 indsatte pr. 100.000 indbyggere, nemlig på en 31. plads over de mest straffende lande i verden (Balvig 2015: 59). Grønland ligger således på linje med lande som Litauen (315), Iran (290), Sydafrika (290) og Brasilien (289) med et niveau, der er 3-4 gange højere end det danske (Balvig 2015: 59).

På baggrund af en stigende kritik af disse faktiske retsforhold i Grønland, nedsatte den danske regering og Grønlands Hjemmestyre i 1994 Den grønlandske retsvæsenkommission (DGR), hvis betænkning fra 2004, skulle danne rammen om en ny grønlandsk kriminallov. Kommissionens forslag adskiller sig, på en række punkter, fra tidligere kriminalitetshåndtering i Grønland. Et af de mest markante brud, er kommissionens anbefaling om at etablere Grønlands første fængsel, der (efter flere udsættelser) forventes færdigt i 2018. Det fængselsløse samfund bliver historie.

Denne artikel undersøger, hvilke opfattelser af kriminalitet, der danner grundlag for etableringen af det første fængsel i Grønland, og om disse, har ændret sig over tid. Omdrejningspunktet er således en historisk undersøgelse af kriminalitetsopfattelsernes brud og kontinuitet med henblik på en konkret, empirisk analyse af Den grønlandske retsvæsenkommissions betænkning fra 2004. Undersøgelsen skriver sig ind i et felt, der med blik for postkoloniale tolkninger af magt, undersøger spændingen mellem partikulære og universelle kulturhensyn analyseret som forestillinger om kulturel "andethed" og kontemporære kriminalitetsproblematiseringer.

Det fængselsløse Grønland - historisk baggrund

Der er ofte rejst kritik af grønlandske retsforhold, idet der ikke eksisterede en egentlig grønlandsk kriminallov før 1954. Historikeren Søren Rud har vist, at den grønlandske elite allerede i kolonitiden, gentagende gange efterspurgte reformer, standardisering af retspraksissen og endog også fængsler, men uden held. Udkast til egentlige kriminallove

blev da også udført i henholdsvis 1916 og 1929, men de blev tilbageholdt af den danske kolonimagt, hvilket medførte en arbitrær retspraksis uden faste sanktioner og strafferammer (Rud 2016: 20).

Under afkoloniseringens æra, syntes det nærliggende igen at stille det grønlandske retsspørgsmål. Derfor udsendte den danske regering i 1948-49 Den Juridiske Ekspedition, hvis observationer dannede rammen om Grønlands første kriminallov i 1954 (Goldschmidt et al. 1950). Grundlæggende byggede kriminalloven på det såkaldte *gerningsmandsprincip*, der vægter fremadrettet resocialisering, baseret på gerningsmandens individuelle behov, i modsætning til *gerningsprincippet*, der vægter proportionelt fastsatte straffe baseret på kriminalitetens art og grovhed. Det vil sige, at personen, frem for forbrydelsen, stod i centrum for sanktionen, hvorfor 1954-loven blev kaldt kriminal- og ikke straffelov (Lauritsen 2014: 38; Koch 1999: 32). Hovedtrækkene i ekspeditionens konklusioner byggede derfor på principper om foranstaltninger (og ikke straffe), resocialisering af gerningsmanden (frem for straf for gerningen), et lægdommersystem (fremfor uddannede jurister) og helt overordnet fraværet af en egentlig frihedsberøvelse (Jensen 1996: 140-43; Lauritsen 2014: 30; Balvig 2014: 31; Brøndsted 1996: 122). Loven adskilte sig således markant fra andre landes samtidige kriminallove.

Men den idealistiske kriminallov løste ikke kriminalitetsproblemet i Grønland, og med en kriminallovsændring i 1963 blev der derfor opført en åben anstalt med seks pladser i Nuuk og flere fulgte på grund af overbelægning. Disse anstalter adskiller sig umiddelbart fra traditionelle fængsler ved deres åbne karakter, hvor hensigten er, at de indsatte har deres daglige gang og arbejdsliv uden for anstalten og som en del af det omkringliggende samfund (Lauritsen 2014: 35; Balvig 2014: 60). Således fulgte gerningsmandsprincippet umiddelbart ideen om de åbne anstalter.

Men kriminalitetsproblemet var stadig stort. Med endnu en kriminallovsændring i 1978 blev det dertil muligt at sende forvaringsdømte på tidsubestemt anbringelse i Danmark på Anstalten ved Herstedvester, omkring 4000 km væk (Lauritsen 2011: 79).

På trods af etableringen af Det Grønlandske Hjemmestyre i 1979, hører retsvæsenet i dag stadig under dansk administration (Walsøe 1999: 29). Med nedsættelsen af Den

grønlandske retsvæsenkommission, der i perioden 1994-2004 udarbejdede deres betænkning, skulle der atter tages stilling til den grønlandske retspraksis og potentielle handlemuligheder. På baggrund af kommissionens anbefalinger fik Grønland en ny kriminallov i 2010, hvori etableringen af et lukket fængsel i Nuuk med 76 pladser, står som noget helt centralt (Balvig 2014: 60). Det lukkede fængsel repræsenterer således et afgørende brud med hidtidig retspraksis i Grønland, hvilket har inspireret denne artikel til en nærmere undersøgelse af kontinuitet og brud i håndteringen af det grønlandske kriminalitetsproblem.

Problematiseringer og kriminalitet

For at undersøge kontinuitet og brud i opfattelserne af kriminalitet i Grønland, inddrages et analytisk problematiseringsperspektiv, der kan anskueliggøre, hvordan man har reageret på og håndteret kriminalitetsproblemet over tid. Sociologen Christian Borch fremhæver perspektivets anvendelighed således:

[...] problematisations never arise out of the blue. But nor do the recommended responses to the problematisations of crime. The historical perspective thus allows for an understanding of how current developments may also be indebted to previously problematisations and/or responses [Borch 2015: 143].

Problematiseringsperspektivet drager inspiration fra Michel Foucaults magtanalyser, der bl.a. i værket *Discipline and Punish: The Birth of the Prison* fra 1975, har haft afgørende indflydelse på teoretiske tolkninger af fængslets og straffens rolle i det moderne samfund. I senere bidrag, analyserer Foucault magten som "governmentality" (ledelse), som har "the population as its target, political economy as its major form of knowledge, and apparatuses of security as its essential technical instrument" (Foucault 2007: 108). Det centrale i "governmentality"-begrebet er fremmaningen af ledelse gennem selv-ledelse ('conduct of conduct'), hvor incitamentet internaliseres hos det enkelte individ, der derved af sig selv optimerer og efterstræber ledelse. Således subjektiveres individer som frie, aktive og rationelle borgere, der foretager de bedste og mest rationelle valg for deres eget og samfundets bedste (Borch 2015: 17; Garland 1997: 175).

De analytiske fordele ved at applicere et Foucault-inspireret problematiseringsperspektiv er, at det introducerer et blik for de konkrete magtteknologier, som anbefales til at opnå et givent foretrukket mål, og dertil, at disse teknologier baseres på tilegnelsen eller produktionen af en særlig form for viden (Borch 2015: 143; Garland 1990: 138). Problematiseringsperspektivet er desuden velegnet til at analysere kontemporære kriminalitetsopfattelser sat i en historisk kontekst idet:

[...] historical analysis can provide insights into how contemporary ways of problematising and governing crime may prove to be uneasy convolutions of previous problematisations and responses [Borch 2015: 143].

Nyere forskningsbidrag har aktualiseret Foucaults magtperspektiv, og analyseret kriminalitetsproblematiseringer i blandt andet "avancerede liberale" (Rose 1999), "neoliberale" (Wacquant 2009) og "neokonservative" (O'Malley 1992) samfund. Denne aktualisering er væsentlig i en problematiseringsanalyse af Den grønlandske retsvæsenkommissions kontemporære karakter.

Pat O'Malley har koblet Foucaults "governmentale" magts konstituering af aktive, rationelle og ansvarlige individer til principper om risikovurdering, som et nøgleprincip for nyere tids kriminalitetsproblematisering. For O'Malley udtrykkes dette i en bevægelse væk fra mere socialpolitiske kriminalitetsbekæmpelsestiltag til en streng kriminalitetshåndtering (O'Malley 1992: 264-65).

Også David Garland har behandlet lignende bevægelse mod en mere konsekvensbaseret problematisering. Garland definerer herpå fremkomsten af en kontemporær dualisme mellem dels en "*responsibilization strategy*", hvor ansvaret for kriminalitetsprævention flyttes fra staten til andre agenturer, organisationer og individer og dels en mere konsekvensbaseret "*punitive strategy*", hvor staten har brug for at vise, at den "gør noget" ved kriminaliteten (Garland 1996: 452).

Både Garland og O'Malley fremhæver desuden ofrets centrale placering i nyere tids kriminalitetsproblematisering. Her efterstræbes ikke udelukkende forbryderen som mål, men også potentielle ofres adfærd, sårbare situationer etc. (Garland 1996: 451),

ligesom ofrene såvel som forbryderen, anses som rationelle aktører, der selv bærer en del af ansvaret for at undgå kriminelle situationer (O'Malley 1992: 266).

Hvor O'Malley og Garland således behandler en ensidig kontemporær kriminalitetsproblematisering, tilbyder Christian Borch en mere nuanceret forståelse. Borch understreger en kompleks problematisering, karakteriseret af flerfacetterede governmentale rationaliteter, der dels betoner kravet til statslig kontrol og strengere straffe på den ene side, og dels resocialiserende foranstaltninger og behandlingsidealer på den anden (Borch 2015: 142). Også i international forskning, er kontemporære problematiseringer behandlet mere nuanceret, når det fremhæves, at risikoteknologier ikke nødvendigvis er i opposition til rehabiliteringsprincipper, men skal snarere ses sammenkædet (Maurutto & Hannah-Moffat 2006: 551).

Postkoloniale perspektiver

For at foretage en historisk problematiseringsanalyse af kriminaliteten i Grønland, er det nødvendigt at forholde sig til landets fortid som dansk koloni, samt hvilken betydning den koloniale fortid har for aktuelle kriminalitetsproblematiseringer.

Kriminologen Chris Cunneen har understreget vigtigheden af at inddrage postkoloniale sammenhænge i studiet af straf. Postkoloniale perspektiver på straffen, påpeger Cunneen, åbner for en anerkendelse af den kontinuerlige effekt kolonialismen har for både de koloniserede og de forhenværende kolonimagter (Cunneen 2011: 249). Dermed er hverken det koloniale eller postkoloniale historiske afsluttede begivenheder, men kontinuerlige kulturelle, politiske, sociale og økonomiske processer med langsigtet indflydelse (Cunneen 2011: 252). For Cunneen medfører det:

[...] a palpable tension between a universal principle like equality before the law and the recognition of cultural difference, and this tension is constantly played out in law, policy and practice [Cunneen 2011: 256].

I tråd med ovenstående problematiseringsperspektiv kan man sige, at der er tale om en spænding mellem universelle og partikulære problematiseringer, som har indflydelse på kriminalitetshåndteringen i postkoloniale samfund. For at kunne behandle hidtidige kriminalitetsproblematiseringer i Grønland, må vi derfor se nærmere på, hvilken

vidensproduktion, problematiseringerne baseredes på. Det er således væsentligt at forholde sig til koblingen mellem magt og viden i koloniale sammenhænge.

Nyere forskningsbidrag har appliceret Foucaults magtanalyser på koloniale sammenhænge, og tilvejebragt væsentlige nuancer til Foucaults paradigme. Blandt andet er det vist, at koblingen mellem viden og magt i høj grad er knyttet til det koloniale fængsel, der benyttedes til at producere viden om den koloniserede "anden" (Arnold 1994: 157-58). Dertil har feltet vist, at denne vidensproduktion ikke kun er knyttet til det koloniale fængsel, men hele den koloniale administration (Brown 2014; Sherman 2009). Med andre ord, eksisterer den magt- og vidensproduktion, som Foucault ser i Vesteuropæiske sammenhænge, i høj grad også i de koloniale, hvor den er knyttet til kulturforestillinger om den koloniserede "anden".

Både Cunneens postkoloniale perspektiv, samt disse analyser af koblingen mellem magt og viden, centrerer sig om koloniale sammenhænge, præget af magtmisbrug, undertrykkelse, slaveri etc. Men som vi skal se, forsøgte den danske kolonimagt i Grønland at undgå omfattende indgriben på straffeområdet, for i stedet at kulturtilpasse det juridiske spørgsmål (Rud 2016: 3). Tolkningerne af de tidligere kriminalitetsproblematiseringer er forskellige, og det skal følgende afsnit behandle nærmere.

Hidtidige kriminalitetsproblematiseringer i Grønland

I tråd med Cunneens pointe om, at kolonisering ikke bør anses som afsluttede historiske begivenheder, tages her afsæt i central forskning, der har behandlet hidtidige kriminalitetsproblematiseringer i Grønland. Således bruges forskningen som baggrund til at undersøge, hvorvidt Retsvæsenkommissionens betænkning indeholder levn fra tidligere problematiseringer.

Overordnet set, er den danske koloniale administration i Grønland tolket i forskningen på to måder – en positiv og en mere kritisk (Rud 2014: 552). På samme måde kan man sige, at forskningens tolkning af kriminalitetsproblematiseringer, bærer præg af denne todeling. Mens den ene tolkning hovedsageligt anser hidtidige kriminalitetsproblematiseringer som en humanistisk kultur- og traditionsbevaring,

anser mere kritiske bidrag kriminalitetsproblematiseringerne, som et udtryk for en kolonial styring og en traditionsfastholdelse, der har haft store konsekvenser for moderniseringen af det grønlandske samfund.

Et eksempel på den første tolkning, er jurist Hanne Petersens bidrag om kulturmøder mellem traditionel, grønlandsk juridisk skik og moderne, juridisk logik: *"De såkaldt 'oprindelige' eller 'traditionelle' retskulturer er karakteriseret ved at være baseret på et andet menneske- og natursyn end det 'moderne'"* (Petersen 2006: 216). Petersen skelner således mellem en 'oprindelig', 'traditionel' retskultur som kontrast til en 'moderne'. Denne tilgang til kulturmøder, fremmaner til opfattelsen af en grønlandsk "andethed", der har været et centralt omdrejningspunkt for problematiseringer af kriminaliteten i Grønlands historie.

Denne problematisering ses fx i Den Juridiske Ekspeditionens arbejde med den første kriminallov fra 1954. Her mentes ekspeditionens kriminalitetsproblematiseringer at være i overensstemmelse med grønlandsk kulturel sædvane. Fx tydeliggør Agnete Weis Benzon, som var en del af Den Juridiske Ekspedition, i tråd med Petersens antagelser, hvordan de tre jurister i ekspeditionen arbejdede:

We tried to reach an understanding of the differences in state of law by focusing on the differences in mode of life and living conditions [Benzon 1996: 103].

Og i ekspeditionens rapport fra 1950, fremgår det dertil:

It is a consistent line in the Greenlandic court decisions that the preferred sanction imposed on the offender is the one best suited to keep him from future crime and the one that contains the smallest degree of isolation from the community [Goldschmidt et al. 1950: 81, citeret i Rud 2016: 22].

1954-kriminalovens principper om foranstaltninger, åbne anstalter, gerningsmandsprincippet, lægdommersystemet, samt afvisningen af et lukket fængsel, bygger således umiddelbart på en hensyntagen til grønlændernes kulturtræk, der fordrer et fleksibelt system, der ikke frihedsberøver det grønlandske naturmenneske. Kriminalloven er derfor ofte omtalt som en af verdens mest liberale og første kulturtilpassede kriminallove (Balvig 2014: 65; Rud 2016: 3).

Men denne dikotomi mellem 'traditionel' og 'moderne' juridisk logik, samt antagelsen om den kulturtilpassede kriminallov, er af mere kritiske tolkninger, anfægtet som en problematisk opfattelse. Blandt disse opfatter Søren Rud i stedet vægtningen af en særlig grønlandsk retskultur, som et koloniale styringsredskab, der er konstrueret gennem kolonitiden. Således blev det en væsentlig del af den administrative strategi at bevare og institutionalisere (danskernes version af) grønlandsk kultur – en *"governance through tradition"* (Rud 2016: 4).

Allerede under koloniale administration, blev den grønlandske elites gentagende ønsker om en kriminallov ifølge Rud, gang på gang affejet på baggrund af argumenter, der knyttede sig til opfattelsen af en grønlandsk kulturel "andethed" udtrykt som en kulturel umodenhed, hvor grønlænderne fremhævedes som en *"peace loving nation"* med en *"childish disposition."* (Ryberg 1896: 178, citeret i Rud 2016: 13). Ligesom der senere fremhævedes argumenter om, at grønlænderne ikke var parate til et moderne straffesystem, idet intentionerne var *"too heavy an armour"* og *"too modern"* for det grønlandske samfund (Oldendow 1931: 70, citeret i Rud 2016, 20).

Også Den Juridiske Ekspeditioners konklusioner er analyseret og anfægtet i mere kritiske bidrag, omtalt som et socialt eksperiment (Lauritsen 2011: 59), og et politisk bestillingsarbejde af den danske regering (Andersen 2010: 92), der således kunne afprøve om den idealistiske kriminalitetshåndtering kunne svare sig og burde efterleves i Danmark.

Flere af de kritiske bidrag, er i væsentlig grad influeret af postkoloniale tilgange. Finn Breinholt Larsen fremhæver, at Den Juridiske Ekspedition misforstod den manglende tilstedeværelse af lukkede fængsler, når de opfattede det som et udtryk for grønlandsk tradition for fredelig konflikthåndtering. De ignorerede, ifølge Larsen, den koloniale indflydelse på den grønlandske retskultur og fraværet af lukkede fængsler. (Larsen 1996: 277-90). Larsen påpeger dertil, at 1954-kriminalloven aldrig kom til at fungere som et redskab til resocialisering i praksis, idet Den Juridiske Ekspedition antog, at (...) *resocialiseringstankgangen spillede en langt mere dominerende rolle i den grønlandske retsopfattelse, end den faktisk gjorde* (Larsen 1999: 100).

Ikke desto mindre har denne kriminallov været mere eller mindre i funktion siden 1954, hvor den, påpeger Larsen, i stedet for, har været med til at *skabe* en grønlandsk retskultur (Larsen 1999: 100). Således har kolonimagtens skabende karakter og indflydelse, overlevet som en dynamisk postkolonial motor i eftertidens kriminalitetsproblematiseringer. Ifølge disse kritiske tolkninger, reproducerede Den Juridiske Ekspeditions 1954-kriminallov dermed en kriminalitetsproblematisering, der havde rod i en kolonial styrningsteknologi, og derved blev grønlændernes behov for modernisering og standardisering på straffeområdet igen undermineret (Rud 2016: 23). I tråd med ovenstående postkoloniale perspektiver, påpeger Søren Rud ligeledes, at: *The notion of a traditional Greenland – populated with Green-landers living in close connection with the surrounding environment – still influences the contemporary representation of Greenlanders [Rud 2014: 569-70].*

På den måde, har bevaring af grønlandsk tradition og 'oprindelighed', vist sig at besværliggøre modernisering og udvikling i det grønlandske samfund (Rud 2014: 569). Ideen om det fængselsløse Grønland, skal altså snarere tolkes som en fastholdelse i en kolonial logik, end en egentlig humanistisk, kulturtilpasset tankegang.

Om Retsvæsenkommissionens arbejde med 2004-betænkningen, påpeger den canadiske kriminolog, Curt Taylor Griffiths, at Grønland er på vej væk fra den særlige, lokale retspraksis til et mere formelt, juridisk, standardiseret system (Griffiths 1996: 22). Men sociolog Annemette Nyborg Lauritsen fremhæver derimod, at kriminalloven fra 2010 bærer en del træk fra 1954-kriminalloven (Lauritsen 2011: 59). Imidlertid er der endnu ikke foretaget en historisk undersøgelse af de kriminalitetsproblematiseringer, kriminalloven af 2010 bygger på. Det vil denne artikel bidrage til. Artiklen skriver sig ind i den mere kritiske tolkning, når det undersøges, om dyrkelsen af en særlig (version af) grønlandsk tradition og kultur, har haft betydning for kontemporære kriminalitetsproblematiseringer i Grønland og derved, om det danske koloniprojekt i det 19. Århundrede, stadig influerer det postkoloniale Grønland. Eller hvorvidt Retsvæsenkommissionens betænkning og det nye fængsel, derimod repræsenterer et afgørende brud med forestillingen om en særlig grønlandsk "andethed".

En moderne kriminallov i Grønland?

Den Grønlandske Retsvæsenkommission er nedsat af det danske justitsministerium og består af 16 medlemmer, som er udpeget af henholdsvis den danske regering og det grønlandske landsstyre (DGR, Resume 2004: 7-8). Af kommissoriet fremgår det, at:

Overvejelserne om en nyordning på dette område [det grønlandske retsvæsen] bør som hidtil ske under hensyntagen til de særlige grønlandske forhold, herunder de traditioner, der er knyttet til det grønlandske retsvæsen, og den grønlandske egenart. Det vil således f.eks. fortsat være ønskeligt at fastholde kriminallovens oprindelige grundtanke om resocialisering som udgangspunkt for de strafferetlige foranstaltninger og principper om den vidtgående læge medvirken i retsplejen. Desuden skal det påses, at det grønlandske retsvæsen lever op til de internationale forpligtelser, som gælder for riget, herunder navnlig forpligtelserne på menneskerettighedsområdet [DGR, Resume 2004: 8].

Dette uddrag fremviser med tydelighed, at retsvæsenkommissionens arbejde, overordnet set er baseret på to grundsten; et hensyn til 1) partikulære, grønlandske forhold, og 2) almene, universelle forhold. Disse to grundsten vil i de følgende afsnit, behandles nærmere.

Kulturel "andethed"

Det er kommissionens opfattelse, at anstaltssystemet i det væsentlige skal bevares i sin nuværende åbne form, indrettet med henblik på beskæftigelse og aktiviteter i fritiden uden for anstalten [DGR, bind 3 2004: 1012]

Den ene grundsten i retsvæsenkommissionens kommissorium, vægter en hensyn på forhold som er partikulære for det grønlandske samfund. Her ses det, at kommissionen finder det nødvendigt at bibeholde de grønlandske anstalters åbne karakter. Retsvæsenkommissionen benytter dertil også stadig begreber som "foranstaltning", i stedet for "straf", og "anstalter", i stedet for "fængsler" (Walsøe 1999: 30), ligesom det

nye fængselssystem overordnet omtales som "anstaltssystemet" (DGR, bind 3 2004: 1017). Således fastholder Retsvæsenkommissionens kriminalitetsproblematiseringer i væsentlig grad de kulturforestillinger og antagelser om kulturel "andethed", der, som vi har set, der har rod i den koloniale fortid. På den måde kan det forstås som kontinuitet mellem det koloniale og postkoloniale Grønland, hvor levn fra en kolonial styringsbestræbelse, inddrages i kontemporære kriminalitetsproblematiseringer.

I en rapport fra Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologis forsknings- seminar i Grønland 1999¹, fremgår det dertil, at gerningsmandsprincippet ikke har fungeret i praksis i det grønlandske samfund. Det er her kommissionens forslag, at der bør gøres en stærk indsats for, at princippet genindtræder. Det er her interessant, at Retsvæsenkommissionen ikke blot reproducerer levn fra kolonitidens kriminalitetsproblematiseringer om særlige grønlandske retstraditioner og –principper, men faktisk *genintroducerer* princippet, fordi det er gledet ud af den moderne grønlandske retspraksis. Derfor ses ikke umiddelbart "blot" en kodificering af en eksisterende retspraksis i Grønland, hvor anstalterne egentlig har karakter af lukkede fængsler, men snarere en (gen-)dyrkelse og søgen tilbage til (danskernes version af) grønlandsk tradition og sædvane:

Med sine forslag ønsker kommissionen at få gerningsmandsprincippet ind i billedet igen, således at det bliver ligestillet med gerningsprincippet ved dommerens valg af foranstaltning [Koch 1999: 34].

Retsvæsenkommissionens kriminalitetsproblematiseringer synes således at udtrykke kontinuitet med hidtidige problematiseringer, der er knyttet til kulturforestillinger om den koloniserede "anden". Således reproduceres en konstruktion af ideen om det fængselsløse grønlandske samfund, der, som vi har set, er skabt under den danske kolonimagt.

Ansvarlige og aktive borgere

¹ Flere af Retsvæsenkommissionens medlemmer deltog i seminarieret.

Det er vigtigt at understrege, at de sociale omgivelser og det enkelte menneskes placering heri kan disponere for kriminalitet, men at lovovertrædelser ikke er en automatisk følge af disse omstændigheder, men et resultat af menneskers aktive handlinger. Det antages imidlertid, at den enkelte påvirkes i sine valg af en række forhold, som er udefra givet [DGR, bind 3 2004: 705].

Anden grundsten i retsvæsenkommissionens kommissorium, har udgangspunkt i almene, universelle kulturhensyn, der er i tråd med generelle kontemporære kriminalitetsproblematiseringer. Her anses borgerne som aktive, ansvarlige aktører, der selv kan være med til at gøre situationer og samfundet mindre risikofyldt. Retsvæsenkommissionens kriminalitetsproblematisering, kan derved læses som en generel *"responsibilization strategy"*, der kan ansvarliggøre de grønlandske borgere. Kommissionen vægter dertil generelt samarbejde med adskillige myndigheder og inddrager store dele af det grønlandske samfund i håndteringen af kriminaliteten (DGR, bind 3 2004: 1019-21). Kommissionen foreslår således, *"at der så vidt muligt lokalt er personer, der tager ansvaret for at forebygge konflikter mellem lokalsamfundet og den løsladte"* (DGR, Resume 2004: 60) og dertil:

Særligt på det lokale plan skønnes det nødvendigt at koordinere indsatsen fra forskellige myndigheder mv., især socialvæsenet, skolevæsenet, kriminalforsorgen og politiet og at inddrage sundhedsvæsenet [DGR, Resume 2004: 62].

I tråd med kontemporære kriminalitetsproblematiseringer, ses desuden et nyt hensyn til både ofret og den generelle retsfølelse, når *"Befolkningens tillid til retssystemet søges styrket ved en øget indsats for kriminalitetens ofre, således at foranstaltninger over for gerningsmanden ikke er det eneste svar på kriminalitet."* (DGR, Resume 2004: 58). Det er dermed ikke udelukkende gerningsmandens og dennes resocialisering, der er i fokus, men der er også *"behov for en betydelig mere intensiv indsats overfor kriminalitetens ofre."* (DGR, bind 3 2004: 722). Hensynet til ofret må siges at være et brud med hidtidige kriminalitetsproblematiseringer, der udelukkende centrerede sig om gerningsmandens resocialisering og genindtrædelse i samfundet. Retsvæsenkommissionen fremsætter hertil et såkaldt *"idékatalog over, hvilke tiltag der vil kunne tænkes iværksat med henblik på at forbedre ofrenes situation"* (DGR,

bind 3 2004: 722). Dette idékatalog inddrager både ofre, lokalbefolkningen, politiet m.fl., ligesom det også rummer et forslag om en åben offervagt *"hvor frivillige personer tilbyder hurtig hjælp til ofre for forbrydelser"* (Stenskov 1999: 178), samt etablering af selvhjælpsgrupper (DGR, bind 3 2004: 722-730).

Også det nye fængsels lukkede (og "halv-lukkede") afdelinger, kan ydermere ses som en ny vægtning af hensyn til ofret, så offer og gerningsmand ikke længere kan møde hinanden i det offentlige rum. Kommissionen understreger hertil, at den lukkede karakter anbefales for at imødekomme befolkningens retsbevidsthed (DGR, bind 3 2004: 830).

Dog ses også, at nødvendigheden af en styrket indsats overfor kriminalitetens ofre også behandles som et særligt problem i det grønlandske lokalsamfund for *"Tit er offer og gerningsperson jo tvunget til at omgås hinanden bagefter, uanset om de har lyst eller ej"* (DGR, bind 3 2004: 719) og eksemplet *"Hvordan skal jeg forholde mig, hvis jeg møder ham, der har stjålet og smadret min snescooter, næste gang jeg kommer hen i Brugsen?"* (DGR, bind 3 2004: 717-18), fremhæves som et eksempel på lignende møder. Eksempler som disse, kan knyttes til en forestilling om en virkelighed, der er særligt gældende for Grønland, og som bunder i partikulære kriminalitets-problematiseringer, som behandlet ovenfor.

En empirisk undersøgelse af retsvæsenkommissionens kriminalitetsproblematiseringer, viser således, at kommissionens betænkning og forslag til en ny kriminallov, bærer præg af dels partikulære, kontinuerlige kulturforestillinger om kulturel "andethed". Men også brud, der kan opfattes som en mere universel og kontemporær ansvarliggørelses-problematisering, hvor den ansvarlige grønlandske borger og det generelle samfund, inddrages i kriminalitetshåndteringen.

I tråd med ovenstående forskningsfelt og på baggrund af undersøgelsens hidtidige fund, er det derfor centralt at undersøge spændingen mellem disse partikulære og universelle kulturopfattelser i retsvæsenkommissionens kriminalitetsproblematiseringer.

Partikulært og universelt

Den Grønlandske Retsvæsenkommission fremhæver, at det er på tide, at man bevæger sig væk fra modstillingen mellem gerningsmandsprincippet og gerningsprincippet. Der ligger nu op til en ligevægt mellem de to principper, mens man hidtil udelukkende har haft en ideologi baseret på gerningsmandsprincippet (Koch 1999: 34). Som behandlet i de to forrige afsnit, indeholder kommissionens betænkning således dels elementer begge problematiseringer, og kommissionen fremhæver at:

[...] det fremtidige sanktionsprincip bør indeholde elementer fra både gerningsmands- og gerningsprincippet. Der er endvidere enighed i kommissionen om, at der – hvilket der også lægges op til i kommissoriet – fortsat bør lægges betydeligt vægt på resocialiseringshensyn. Omvendt må der i et moderne samfund som det grønlandske også lægges en ikke ubetydelig vægt på gerningen, dels ud fra ligheds- og proportionalitetsbetragtninger – dvs. samme foranstaltning for samme forbrydelse – dels af kriminalitetsforebyggende grunde [DGR, bind 3 2004: 811].

Det er altså grundlæggende, at den nye kriminallov baseres på en spænding mellem tidligere kriminalitetsproblematiseringer og mere kontemporære problematiseringer. Således er kommissionens forslag heller *"ikke noget afgørende brud med den gældende ordning"* (DGR, Resume 2004: 74). Dog repræsenteres alligevel et brud med idealerne om den hidtidige model, idet resocialiserings-problematiseringerne anbefales ligestillet med ansvarliggørelses-problematiseringer. Med andre ord udtrykker betænkningen dels kontinuitet mellem det koloniale og postkoloniale Grønland, og dels et markant brud med hidtidige kriminalitetsproblematiseringer.

Denne dobbelthed ses desuden tydeligt i etableringen af en lukket forvaringsafdeling, som skal afslutte den årelange praksis, hvor grønlandske forvaringsdømte sendtes til Danmark. Den nye forvaringsafdeling i Nuuk etableres nemlig dels *"af hensyn til samfundets sikkerhed"* og dels under *"dog stadig mere åbne forhold og gradvist udbygget kontakt til det almindelige samfundsliv"* og under betydning af, at den kriminelle *"bør ikke placeres afsondret fra et bysamfund"* (DGR, bind 3 2004: 1014). Derved kan en sidestilling mellem gerningsmands- og gerningsprincippet forstås som et eksempel på spændingen mellem universelle og partikulære kulturhensyn.

Denne spænding kan konkret ses eksemplificeret i kommissionens forslag, om den såkaldte "*sanktionsstige*", der foreslås etableret i stedet for faste strafferammer idet det fremhæves, at den tilgodeser begge principper.

Tankegangen er, at dommeren går ind på det trin af stigen, hvor han/hun synes den kriminelle handling alt efter sin grovhed passer ind. Samtidig ser han imidlertid fremadrettet på, hvad der kan styrke denne gerningsmand i ikke på ny at lave kriminalitet [Koch 1999: 34].

Således skal der ved udmåling af foranstaltningerne dels afvejes "lov- overtrædelsens grovhed, herunder samfundets interesse i at modvirke handlinger af den pågældende art" (DGR, Resume 2004: 74) og dels "gerningsmandens personlige forhold, herunder hvad der skønnes nødvendigt for at afholde den pågældende fra yderligere lovovertrædelser" (DGR, Resume 2004: 74). Førstnævnte kan altså siges at repræsentere mere universelle fortolkninger af, hvad en kriminallov skal indeholde. Denne del kobles desuden i betænkningen til en moderniseringstankegang der vægter, at Grønland bør have en kriminallov, der svarer til landets udviklingsniveau (DGR, bind 3 2004: 701). Og sidstnævnte repræsenterer i højere grad det kulturtilpassede gerningsmandsprincip, der bærer levn fra koloniale problematiseringer. I forlængelse heraf, skal kriminalitetshåndteringen i Grønland altså tilpasses til samtidens moderne kriminalitetsproblematiseringer, der vægter en "punitive strategy" (Garland 1996: 452), der tilgodeser befolkningens retsfølelse og derudover, gennem såkaldte ansvarliggørelsesstrategier subjektiverer befolkningen som aktive, frie individer – den såkaldte "responsibilization strategy" (Garland 1996: 452). Dertil kan betænkningens forsatte vægtning af gerningsmandsprincippet og resocialisering, læses som et udtryk for, at resocialisering og såkaldte "tough on crime"-problematiseringer, kan eksistere siden om side.

Den danske kriminolog, Flemming Balvig, har vist, at der hos den grønlandske befolkning, er en udpræget tilfredshed med 1954-kriminallovens resocialiseringsprincipper. Ligesom det påpeges i Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi, at grønlandske klienter i kredsretterne er tilfredse med lægdommersystemet (Walsøe

1999: 29). Dog viser Balvigs undersøgelse af retsbevidstheden i Grønland, at der ikke er meget viden om den faktiske kriminalitets- og straffemæssige situation i den generelle grønlandske befolkning. I relation til ovenstående kritiske tolkninger, foreslås Balvigs fund forklaret ved, at kolonimagts dyrkelse – samt Den Juridiske Ekspeditions reproducering – af en særlig (version af) grønlandsk kultur og tradition, har vist sig at cementere sig i det grønlandske samfund i dag. Således har den koloniale "governance through tradition" sat spor i postkoloniale kriminalitets-problematiseringer (om end nok ikke intenderet).

Med dette postkoloniale perspektiv på kriminalitetsproblematiseringer i Grønland, ses således, hvordan kolonialismens kontinuerlige effekt på det postkoloniale Grønlandske samfund, til stadighed langsommeliggør en grønlandsk moderniseringsproces.

Konklusion

Frem til det første lukket fængsel etableres i 2018, har Grønland været landet uden fængsler og forskning på området viser, at baggrunden herfor, har udgangspunkt i en opfattelse af det grønlandske samfund som noget særegent, baseret på en kulturforestilling om en særlig grønlandsk "andethed", der knytter sig til landets fortid som koloni.

Denne artikel har behandlet, hvordan opfattelser af tradition og kultur stadig har betydning for kriminalitetsproblematiseringerne i Grønland. Artiklen skriver sig ind i et postkoloniale felt, der påpeger, at en historisk undersøgelse af kriminalitetsproblematiseringer i Grønland, er nødvendig for at forstå, at manifestationen af en særlig grønlandsk tradition, stadig influerer det grønlandske samfund.

En mindre undersøgelse af Den Grønlandske Retsvæsens-kommissions betænkning fra 2004, har vist, at både problematiseringer, der vægter kulturel "andethed", samt generelle kontemporære problematiseringer, der vægter subjektivering af aktive, ansvarlige borgere, kan identificeres. Således ses det, at etableringen af et lukket fængsel i Grønland i 2018, baseres på teknologier, der vægter gerningsmandens genindtrædelse i samfundet, såvel som gerningens grovhed og hensyn til kriminalitetens ofre. Derved

foreslås det, at Den Grønlandske Retsvæsenkommissions betænkning, afspejler en kriminalitetsproblematisering, der både bærer præg af universelle, såvel som partikulære kulturopfattelser. Etableringen af et fængsel i Grønland markerer i sig selv et brud med hidtidig praksis, men denne undersøgelse viser, at der på en række væsentlige områder, også kan identificeres kontinuitet mellem det koloniale og postkoloniale Grønland.

Artiklen bidrager til rækken af mere kritiske tolkninger af den danske kolonipolitik og dens levn. Årsagen til, at det fængselsløse Grønland, paradoksalt nok, placerer sig højt på den internationale liste over fangetal, kan muligvis forklares ved, at en dybdegående modernisering af det grønlandske samfund, er besværliggjort af levn fra den koloniale politik. Således synes lignende kritiske bidrag uhyre vigtige for forståelsen af det moderne grønlandske samfund.

Litteraturliste:

- Arnold, David 1994: "The Colonial Prison: Power, Knowledge and Penology on Nineteenth Century India". *Subaltern Studies*, 8, 148-187.
- Andersen, Jan 2010: *Grønlands videnskabs historie, Den Juridiske Ekspedition - et studie i Grønlands retsforhold*. Forlaget Atuagkat ApS.
- Balvig, Fleming 2015: "Kriminalitet og retsbevidsthed - i Grønland".
- *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 102 (1), 7-78.
- Benzón, Agnete Weis 1996: "JUREX Reconsidered". Garlik Jensen, Henrik og Agersnap, Torben: *Crime, Law and Justice in Greenland*. New Social Science Monographs, 97-119.
- Borch, Christian 2015: *Foucault, Crime and Power, Problematisations of Crime in the Twentieth Century*. Routledge: a GlassHouse Book.
- Brown, Mark 2014: *Penal power and colonial rule*. Routledge.
- Brøndsted, Henning 1996: "The Historical Development of the Greenlandic Judicial System". Garlik Jensen, Henrik og Agersnap, Torben: *Crime, Law and Justice in Greenland*. New Social Science Monographs, 119-137.
- Cunneen, Chris 2011: "Postcolonial Perspectives for Criminology". Bosworth, Mary og Hoyle, Carolyn: *What Is Criminology?* Oxford University Press, 249-266.
- Den Grønlandske Retsvæsenkommission: Bet. 1442/2004, "Resume", Betænkning Om Det Grønlandske Retsvæsen.
- Den Grønlandske Retsvæsenkommission: Bet. 1442/2005, "Bind 3: Kriminaliteten og Kriminalforsorgen", i Betænkning Om Det Grønlandske Retsvæsen, 673-1094.
- Foucault, Michel 1977: *Discipline and Punish: the Birth of the Prison*. Penguin Books.
- Foucault, Michel 2007: *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977-78*. Palgrave Macmillan.
- Garland, David 1996: "THE LIMITS OF THE SOVEREIGN STATE: Strategies of Crime Control in Contemporary Society". *The British Journal of Criminology* 36 (4), 445-71.
- Garland, David 1997: "'Governmentality' and the Problem of Crime: Foucault, Criminology, Sociology". *Theoretical Criminology* 1:2, 173-214.
- Garland, David 1990. *Punishment and Modern Society: a Study in Social Theory*. University of Chicago Press.
- Garlik Jensen, Henrik 1996: "Contemporary Realities". Garlik Jensen, Henrik, og Agersnap, Torben: *Crime, Law and Justice in Greenland*. New Social Science Monographs, 137-151.
- Goldschmidt, Verner, Lindegaard, Per, Benzón, Agnete Weis & Den
- *Juridiske Ekspedition Til Grønland 1950: Betænkning Afgivet Af Den Juridiske Ekspedition over Grønland 1948-1949*. Kbh.
- Griffiths, Curt Taylor 1996: "Crime, Law and Justice in the Circumpolar North: The Greenlandic Experience in an Comparative Context". Garlik Jensen, Henrik, og Agersnap, Torben: *Crime, Law and Justice in Greenland*. New Social Science Monographs, 7-25.

- Koch, Lise 1999: "Den grønlandske kriminallov i teoretisk perspektiv". Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi: Grønland - På Vej Mod Et Nyt Straffesystem? Rapport Fra NSfK's 41. Forskerseminar Ilulissat, Grønland 1999. Kbh: Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi, 32-37.
- Larsen, Finn Breinholt 1992: "The Quiet Life of a Revolution: Greenlandic Home Rule 1979-1992". *Études/Inuit/Studies* 16 (1/2), 199-226.
- Larsen, Finn Breinholt 1996: "Greenland Criminal Justice, the Adaptation of Western Law". *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice* 20 (2), 277-290.
- Larsen, Finn Breinholt 1999: "Kriminalitetsmønsteret i Grønland – udviklingen i den registrerede kriminalitet 1974-1998". Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi: Grønland - På Vej Mod Et Nyt Straffesystem? Rapport Fra NSfK's 41. Forskerseminar Ilulissat, Grønland 1999. Kbh: Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi, 40-50.
- Lauritsen, Annemette Nyborg 2014: "Den Store Grønlandske Indespærring". *Dansk Sociologi* 25 (4), 34-53.
- Lauritsen, Annemette Nyborg 2011: *Anstalten, Frihedsberøvelse I Grønland*, Ph.d.-afhandling, Nuuk: Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet.
- Maurutto, Paula, and Kelly Hannah-Moffat 2006: "Assembling Risk and the Restructuring of Penal Control". *The British Journal of Criminology* 46 (3), 438-54.
- Oldendow, Knud 1931: "Lov og Ret i Grønland". *Det grønlandske Selskab's Aarskrift*. 1930-31, 37-100.
- O'Malley, Pat 1992: "Risk, power and crime prevention". *Economy and Society* 21 (3), 252-275.
- Petersen, Hanne 2006: *Retspluralisme I Praksis - Grønlandske Inspirationer*. Ilisimatusarfik Jurist- Og Økonomforbundet.
- Rose, Nikolas 1999: *Powers of Freedom, Reframing Political Thought*. Cambridge University Press.
- Rud, Søren 2007: "Foucaults Governmentality-begreb og Studiet af Kolonialisme". *Den Jyske Historiker* 116, 182-193.
- Rud, Søren 2014: "Governance and Tradition in Nineteenth-century Greenland". *Interventions* 16 (4), 551-71.
- Rud, Søren 2016. "The troubled life of an habitual offender in colonial Greenland". *Cultural & Social History*, forthcoming.
- Ryberg, Carl 1898: "Strafferetsplejen i Grønland". *Nordisk Tidsskrift for Fængselsvæsen*, 167-199.
- Sherman, Taylor C. 2009 : "Tensions of Colonial Punishment: Perspectives on Recent Developments in the Study of Coercive Networks in Asia, Africa and the Caribbean". *History Compass*, 7: 3, 659–677
- Smith, Peter Scharff 2001: "'For fangens elementære moralske opdragelse': Rationalitet, religion og modernitet set i lyset af det moderne fængselsvæsens gennembrud". *Historisk Tidsskrift*, 101:2, 345-392
- Stenskov, Bolethe 1999: "'Offervagten' i Grønland". Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi: Grønland - På Vej Mod Et Nyt Straffesystem? Rapport Fra NSfK's 41.

Forskerseminar Ilulissat, Grønland 1999. Kbh: Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi, 178-183.

- Sørensen, Axel Kjær 2007: Denmark-Greenland in the twentieth century (Vol. 341). Museum Tusulanum Press.
- Thomas, Nicolas 1994: Colonialism's Culture. Anthropology, Travel and Government. Polity Press.
- Wacquant, Loic 2009: Punishing the Poor. The Neoliberal Government of Social Insecurity. Duke University Press.
- Walsøe, Per 1999: "Den Grønlandske Retsvæsenkommission". Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi: Grønland - På Vej Mod Et Nyt Straffesystem? Rapport Fra NSfK's 41. Forskerseminar Ilulissat, Grønland 1999. Kbh: Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi, 28-32.